

Alexander Berkman

Da li je anarhizam nasilje?

Čuli ste kako anarhisti i anarhistkinje bacaju bombe, vjeruju u nasilje i da anarhija znači kaos i nered.

Takvo mišljenje nije iznenađujuće. Mediji, elita i svatko unutar vlasti vam time puni glavu. No, većina njih zna kako to nije tako, ali imaju razloga ne reći vam istinu. Vrijeme je da čujete tu istinu.

Želim vam ovo reći pošteno i otvoreno i možete mi vjerovati, jer ja sam jedan od tih anarhista koje nazivaju ljudima nasilja i destrukcije. Samo želim da znate, nemam što skrivati.

„Dakle, znači li anarhizam uistinu nered i nasilje?” pitate me.

Ne dragi moji prijatelji, kapitalizam i vlast su ti koji podržavaju nered i nasilje. Anarhizam je potpuna suprotnost — on označava red bez vlasti i mir bez nasilja.

„No, kako je to moguće?” pitate me.

To je baš ono o čemu ću ovdje govoriti. No, prvo netko želi saznati jesu li anarhisti i anarhistkinje ikada bacili bombe ili koristili nasilje.

Da, jesu, ponekad su se okretali nasilju i bacanju bombi.

„Eto, što sam vam rekao” kažete mi.

No, ne žurimo sa zaključcima. Ukoliko je netko iz anarhističkog pokreta koristio nasilje, govori li to odmah kako anarhizam znači nasilje?

Zapitajte se to pitanje još jednom i pokušajte biti iskreni kod davanja odgovora.

Ukoliko neki državljanin obuče uniformu, vrlo je vjerojatno kako će morati koristiti nasilje i bacati bombe. Znači li to kako je državljanstvo jednako nasilje i bacanje bombi?

Ova usporedba će sigurno nekoga razljutiti. No, to jednostavno znači, reći ćete mi, kako u određenim uvjetima ljudi moraju posegnuti za nasiljem. Ti ljudi mogu biti demokratskih, monarhističkih, socijalističkih, boljševičkih ili anarhističkih uvjerenja.

Postati će vam jasno kako se to odnosi na sve ljude iz svih vremena.

Brut je ubio Cezara jer se bojao kako će njegov prijatelj izdati republiku i postati kralj. Nije stvar u tome da je Brut „volio Cezara manje, a Rim više”. Brut nije bio anarhist. On je bio lojalan republikanac.

William Tell, kako kaže narodna priča, je ubio vladara kako bi oslobodio svoju zemlju od tlačitelja. Tell nikada nije čuo za anarhizam.

Spomenuo sam ova dva primjera kako bih pokazao činjenice koje govore o kraju tiranina koji su ubijeni od strane gnjevnih ljubitelja slobode. Ti ljudi su se bunili protiv tiranije. Uglavnom su bili patrioti, demokrati ili republikanci, a tek ponekad socijalisti ili anarhisti. Njihova djela su bila individualni čin pobune protiv zločina i nepravde. To nije imalo nikakve veze s anarhizmom.

Svojedobno je u staroj Grčkoj ubojstvo despota bilo veliko djelo. Moderni zakoni osuđuju takva djela, no ljudski osjećaji su izgleda ostali potpuno isti po tom pitanju. Svijet i njegova svijest se ne bune protiv ubojstva diktatora. Čak i ako ne postoji javno odboravanje tih djela, ljudi ih odobravaju i skriveno uživaju u njima. Nisu li u Americi tijekom prvog svjetskog rata postojale na tisuće mladića spremnih ubiti njemačkog cara, kojeg su smatrali odgovornim za početak tog rata? Nije li francuski sud nedavno oslobodio čovjeka koji je ubio Petluru kako bi osvetio na tisuće muškaraca, žena i djece koji su ubijeni u Petlurininim progonima židova južne Rusije?

U svakoj zemlji, u svim vremenima, postojali su ubojice diktatora, točnije, žene i muškarci koji su voljeli svoju zemlju toliko da su bili spremni žrtvovati i svoj život za nju. Uglavnom je bila riječ o osobama koje nisu bile dio neke političke ideje ili stranke, već su jednostavno bile osobe koje su mrzile diktaturu. Ponekad su to bili i religijski fanatici, kao predani

katolik Kullman, koji je ubio Bizmarka ili entuzijastkinja Charlotte Corday koja je ubila Marata tijekom francuske revolucije.

U SAD-u su tri predsjednika ubijena na ovaj način. Lincoln je 1865. ubio John Wilkes Booth, koji je bio južnjački demokrat, Garfielda je 1888. ubio Charles Jules Guiteau, koji je bio republikanac, i McKinleya je 1901. ubio Leon Czolgosz. Od ove trojice, samo jedan je bio anarhist.

Zemlja u kojoj je ugnjetavanje jače, ima i najveći broj ljudi spremnih na ubojstvo diktatora, što je sasvim prirodno. Uzmimo za primjer Rusiju. Uz potpunu kontrolu govora i tiska pod vladavinom careva, nije bilo drugog načina za napad na despotski režim osim kroz „usađivanje straha” u srce diktatora.

Ti osvetnici i osvetnice su bili uglavnom sinovi i kćeri najveće plemenitosti, koji su voljeli slobodu i ljude. Kako su im svi ostali putevi bili zatvoreni, morali su se okrenuti oružju i dinamitu, a sve u nadi kako će time svoju zemlju riješiti bijede. Bili su poznati kao nihilisti i nihilistkinje. Nisu bili anarhisti i anarhistkinje.

U modernim vremenima su individualna djela političkog nasilja bila čak i češća nego u prošlosti. Sufražetkinje u Engleskoj su često posezale za nasiljem kako bi propagirale i pokazale svoje zahtjeve za jednaka prava s muškarcima. U Njemačkoj, od rata (op. prev. misli se na prvi svjetski rat), osobe najkonzervativnijih političkih pogleda su koristile te metode kako bi vratile kraljevstvo. Monarhist je ubio Karla Erzberga, pruskog ministra financija, a Walter Rathenau, tadašnji ministar vanjskih poslova je također ubijen od strane čovjeka iz iste političke stranke.

Uzrok velikog rata, ili barem izgovor za njega je bilo ubojstvo austrijskog prijestolonasljednika, koje je počinio srpski patriot koji nikada nije čuo za anarhizam. U Njemačkoj, Mađarskoj, Francuskoj, Italiji, Španjolskoj, Portugalu i svim ostalim europskim zemljama su se ljudi okretali nasilnim djelima, a da ne govorimo o organiziranom nasilju koje prakticiraju organizirane skupine poput fašista u Italiji, Ku Klux Klana u Americi ili katoličke crkve u Meksiku.

Vidite, anarhisti i anarhistkinje nemaju monopol nad političkim nasiljem. Broj takvih djela počinjenih od strane osoba anarhističkog uvjerenja je zanemariv u odnosu na broj tih djela počinjenih od strane osoba drugih političkih uvjerenja.

Istina je da u svakoj zemlji, u svakom društvenom pokretu, nasilje ponekad postaje neizbježno. Čak je i Isus koristio nasilje kako bi izbacio ljude koji su mjenjali novac u hramu, iako je došao propovjedati o miru.

Kao što sam već rekao, anarhizam nema monopol nad nasiljem. Zapravo je baš suprotno, jer anarhističko učenje govori o miru i blagostanju, nenapadanju, te svetosti života i slobode. No, anarhisti i anarhistkinje su ljudi, baš kao i ostatak svijeta, pa možda čak i više nego drugi. Kod njih je osjetljivost na nepravdu izraženija, brže reagiraju na represiju i samim time ponekad koriste nasilje kao metodu reakcije. No, to nasilje nije uzrokovano nekom određenom teorijom, već je odraz karaktera pojedinca ili pojedinke.

Možete se zapitati ne znači li njegovanje revolucionarnih ideja to kako je okretanje nasilju sasvim prirodna stvar. Mislim da nije tako, jer vidjeli smo kako su nasilne metode jednako korištene i od strane ljudi koji njeguju krajnje konzervativne vrijednosti. Ukoliko osoba potpuno različitih političkih uvjerenja počini slično djelo, sasvim je nerazumno tvrditi kako su ta uvjerenja razlog za takvo djelo.

Slični rezultati imaju slične uzroke, međutim, smatram kako ih ne treba tražiti u političkim uvjerenjima. Mislim kako ih treba tražiti u karakteru pojedine osobe i općem stavu prema nasilju.

„Možda ste u pravu kada govorite o karakteru,” kažete mi, „Iz ovoga vidim kako revolucionarne ideje nisu uzrok političkom nasilju, jer bi u suprotnom svatko tko dijeli ta uvjerenja činio slična djela. No, zar takav stav ne opravdava ta djela do određene mjere?”

To se može čini tako na prvi pogled. No, ako malo promislimo o tome, postati će jasno kako je to potpuno kriva ideja. Najbolji dokaz tome je činjenica kako anarhisti i anarhistkinje imaju potpuno isto mišljenje o vlasti i tome kako je nužno njeno ukidanje, ali se često u potpunosti ne slažu po pitanju nasilja. Tako recimo tolstojevski anarhisti i anarhistkinje, kao i oni koji vjeruju u individualizam u potpunosti osuđuju političko nasilje, dok ga ostali podržavaju ili barem nalaze određena opravdanja za njega.

S druge strane, mnogo je onih koji su vjerovali u nasilje kao način propagande, no kasnije se to mišljenje mijenjalo i te metode više nisu korištene. Tijekom kraćeg razdoblja se anarhistički pokret okrenuo individualnom nasilju, poznatom kao „propaganda djelom”. Nitko nije smatrao kako će se tim djelima vlast i kapitalizam promijeniti u anarhizam, niti je itko smatrao kako će ubojstvo despota uništiti despotizam. Terorizam je smatran načinom osвете zbog nanesene nepravde, načinom izazivanja straha kod neprijatelja, kao i načinom skretanja pažnje na zlo protiv kojeg je taj čin terora bio usmjeren. No, danas većina anarhista i anarhistkinja ne vjeruje u „propagandu djelom”, te ne odobrava djela takve prirode.

Iskustvo ih je poučilo kako su takve metode možda i bile opravdane i korisne u prošlosti, no moderni uvjeti života ih čine nepotrebnima, pa čak i štetnima za širenje njihovih ideja. Ipak, njihove ideje su ostale iste, što znači kako nije anarhizam taj koji je odgovoran za njihova nasilna djela. To dokazuje kako nije stvar u određenim idejama ili „izmima” kada govorimo o nasilju, već je uzrok negdje drugdje.

Dakle, moramo pogledati drugdje kako bi smo pronašli pravo objašnjenje.

Kao što smo već vidjeli, političko nasilje ne koriste samo osobe anarhističkih, socijalističkih ili revolucionarnih uvjerenja, već i patriotskih i nacionalističkih uvjerenja, demokratskih i republikanskih, konzervativnih i reakcionarnih, monarhističkih i rojalističkih, pa čak i religioznih.

Sada znamo kako ta djela nije potaknula neka određena ideja ili „izam”, jer ista djela su počinjena od strane osoba različitih ideja ili „izama”. Kao glavni razlog tim djelima sam naveo karakter i opći stav prema nasilju.

Tu se nalazi bit pitanja nasilja. Kakav je opći stav prema nasilju? Ako na to možemo točno odgovoriti, cijela stvar će biti potpuno jasna.

Ako iskreno govorimo, moramo priznati kako svatko od nas vjeruje u nasilje, koliko kod ga osuđivali kod drugih. Zapravo, sve institucije koje podržavamo, kao i cijeli život u današnjem društvu su bazirani na nasilju.

Što je to što zovemo vlast? Da li je to organizirano nasilje? Zakoni nam govore da činimo ovo, a ne činimo ono i ako se ne pokorimo tome, vlast će koristiti nasilje. U ovom trenutku ne želim ulaziti u diskusiju da li je to ispravno ili ne, treba li biti tako ili ne. U ovom je trenutku bitna činjenica da je to tako — da svaka vlast, svaki zakon i autoritet počivaju na sili i nasilju, kazni i strahu od kažnjavanja.

Čak i duhovna vlast, autoritet crkve i boga počiva na sili i nasilju, jer strah od božanskog bijesa i osвете predstavlja moć nad vama, tjera nas na poslušnost, pa čak i da vjerujemo unatoč svojim osobnim interesima.

Gdje god pogledate vidjeti ćete kako je naš cijeli život baziran na nasilju ili strahu od nasilja. Od najranijeg djetinjstva smo izloženi nasilju roditelja i starijih osoba. Kod kuće, u školi, uredu, tvornici, na polju, u trgovini, uvijek postoji nečiji autoritet koji nas tjera na poslušnost i tjera nas na izvršavanje volje tog autoriteta.

Pravo na to da nas prisiljavaju raditi nešto se zove autoritet. Strah od kazne je pretvoren u obavezu i naziva se poslušnost.

Svi odrastamo u ovoj atmosferi prisile i nasilja, autoriteta i poslušnosti, obaveza i straha od kazne, živimo to kroz cijeli svoj život. Toliko smo duboko ušli u taj duh nasilja da nikada ne stanemo i zapitamo se da li je nasilje dobro ili loše. Jedino pitanje koje postavljamo je da li je nasilje legalno i da li ga zakon dozvoljava. Ne propituje se pravo vlasti na ubojstvo, oduzimanje ili zatvaranje. Ukoliko je neka osoba proglašena krivom za sve ono što vlast stalno radi, proglasit će je ubojicom, lopovom ili prevarantom. No, dokle god je počinjeno nasilje „zakonito”, vi ga odobravate i pokoravate mu se. Dakle, nije nasilje ono čemu se protivite, već ljudi koji koriste nasilje „nezakonito”.

To zakonito nasilje i strah od njega dominira našim cijelim postojanjem, individualnim i kolektivnim. Autoritet kontrolira naš život od rođenja do smrti — autoritet roditelja, svećenika, božanstva, politike, ekonomije, društva i morala. No, o kojem god obliku autoriteta bila riječ, uvijek je tu moć koja vas drži u pokornosti zbog straha od ovog ili onog oblika kazne. Bojite se boga i vraga, svećenika i susjeda, poslodavca i šefa, političara i policajca, suda i tamničara, zakona i vlasti. Cijeli vaš život je dugačak niz strahova — strahova koji vam ozljeđuju tijelo i sputavaju duh. Na svim tim strahovima je baziran autoritet boga, crkve, roditelja, kapitaliste i vladara.

Zavirite u svoje srce i vidite govorim li istinu. Čak i među djecom desetogodišnji Johnny šefuje svom mlađem bratu ili sestri na osnovu autoriteta svoje veće fizičke snage, na isti način na koji Johnnyju šefuje njegov otac na osnovu svoje veće fizičke snage i Johnnyjeve financijske ovisnosti o ocu. Dajete autoritet svećeniku i propovjedniku jer mislite kako oni mogu na vas sručiti „božji bijes”. Pokoravate se dominaciji šefa, suda i vlasti zbog njihove moći da vas otpuste s radnog mjesta, unište vam posao, strpaju vas u zatvor — a tu moć ste, da ne zaboravim to reći, vi njima dali u ruke.

Dakle, autoritet vlada cijelim vašim životom, autoritet prošlosti i sadašnjosti, mrtvih i živih, a vaše postojanje je stalno napadanje i nepriznavanje vas samih, stalno podvrgavanje drugima i izvršavanje tuđe volje.

Kako vas stalno napadaju i ne priznaju, vi se podsvjesno osvećujete onima nad kojima vi imate autoritet na potpuno jednak način. Tako je cijeli život postao začarani krug autoriteta, dominacije i prisile, naredbi i poslušnosti, nametanja, vladara i podanika, nasilja i sile u tisuću i jednom obliku.

Možete se zapitati kako to da čak i idealisti i idealistkinje još uvijek održavaju taj duh autoriteta i nasilja, te često pod utjecajem okoline i svojih osjećaja koriste takva djela, unatoč svim svojim različitim idealima?

Svim smo mi još uvijek barbari koji se okreću nasilju kako bi riješili svoje dugove, poteškoće ili probleme. Nasilje je metoda uzrokovana neznanjem, oružje slabih. Osobe sa snagom u srcu i mozgu ne trebaju nasilje, jer su nepobjedive u svojoj svjesnosti koliko su u pravu. Sve većim prosvjetljivanjem ljudi, manja je upotreba prisile i nametanja. Što se više odmičemo od primitivizma i kamenog doba, to ćemo imati manje vjere u silu i nasilje. Ustati ćemo iz pepela i stajati uspravno: nećemo se klanjati caru ni na nebu ni na zemlji. Postati ćemo u potpunosti ljudi kada odbijemo vladati i odbijemo da nad nama netko vlada. Biti ćemo uistinu slobodni tek kad ne bude više gospodara. Anarhizam je ideal takvog stanja, društva bez sile i prisiljavanja, gdje su svi ravnopravni i gdje će svi živjeti u slobodi, miru i blagostanju. Riječ anarhija dolazi iz starogrčkog i znači bez prisile, bez nasilja i vlasti, jer vlast predstavlja nasilje, otuđivanje i prisilu.

Anarhija, dakle, ne znači nered i kaos, kao što ste prije mislili. Naprotiv, upravo je suprotno — znači nepostojanje vlasti, što znači slobodu. Nered je dijete autoriteta i prisile. Sloboda je majka reda.

„Prekrasna ideja,” kažete mi, „ali samo anđeli su spremni za nju.”

Onda idemo vidjeti možemo li izgraditi krila za jedno takvo idealno društvo.

Anarhistička biblioteka

Anti-Copyright

31. 05. 2012.

Alexander Berkman
Da li je anarhizam nasilje?
1929

Prijevod je prvo objavljen u zborniku tekstova *Anarhizam i nasilje*, Što čitaš?, Zagreb, 2001,
www.stocitas.org Tekst je preveden iz knjige Alexander Berkman: *ABC of Anarchism*; 14. izdanje,
Freedom Press, London, 1995. Prvo izdanje je objavljeno u S.A.D.-u, Vanguard Press, 1929.
<http://www.stocitas.org/berkman.htm>

<http://anarhisticka-biblioteka.net>